

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o emeryturę na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego.

Czy ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 września 2009 roku (Nr 10373/05) – stwierdzający naruszenie art. 1 protokołu pierwszego do Konwencji sporządzonego w Paryżu, dnia 20 marca 1952 roku, Dz. U. 1995 Nr 36, poz. 175 – uzasadnia, w analogicznej sprawie, odmowę uchylecia wcześniejszej decyzji przyznającej emeryturę z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki (Ewk), którą, w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, negatywnie zweryfikował Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

UZASADNIENIE

Przedstawione zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości wynika z następującego stanu faktyczno – prawnego:

1.1 Decyzją z dnia 21 grudnia 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R., w wyniku ponownego rozpoznania sprawy w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227), odmówił B. K. prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki. Jednocześnie drugą decyzją z tej samej daty wstrzymał jej wypłatę emerytury od 1.01.2012 r., przyznaną decyzją z 10.03.1998 r. – albowiem „przeprowadzone postępowanie wyjaśniające ujawniło nieznaną organowi rentowemu okoliczności, których treść stanowi o sprzeczności

dołączonego do wniosku o emeryturę zaświadczenia lekarskiego z obiektywnie istniejącym stanem zdrowia i które stały się podstawą do wznowienia postępowania w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Stwierdzone schorzenia nie wskazują na upośledzenia sprawności organizmu (dziecka) w stopniu wymagającym stałej opieki i pozwalającym zaliczyć je do chorób wymienionych w § 1 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia” (v. – uzasadnienie decyzji).

1.2 Rozpoznając sprawę, na skutek odwołania wnioskodawczyni, Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P., m.in. po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry oraz psychologa, którzy uznali, iż „w oparciu o całokształt materiału, wnikliwą analizę skąpej dokumentacji medycznej oraz przeprowadzone badanie psychiatryczne i psychologiczne stwierdzamy, iż J. K. (tj. syn odwołującej) z uwagi na stan zdrowia psychicznego nie wymagał stałej opieki oraz pielęgnacji lub pomocy w czynnościach samoobsługowych ze strony odwołującej się B. K. według stanu na dzień wydania decyzji przyznającej prawo do emerytury (22 kwietnia 1998 r.). Nie wymaga również stałej opieki oraz pielęgnacji lub pomocy ze strony odwołującej się B. K. na dzień wydania zaskarżonej decyzji z dnia 21 grudnia 2011 roku” (v. – opinia k. 13), zmienił zaskarżoną decyzję odmowną, w ten sposób, że przywrócił wnioskodawczyni B. K. prawo do wcześniejszej emerytury, począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r. –Sąd przyjął, że „brak jest podstaw do wznowienia postępowania w trybie art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17.XII.1998 r. o emeryturach i rentach z F.U.S., a tym samym do stwierdzenia, że B. K. nie spełnia warunków do uzyskania prawa do wcześniejszej emerytury, w myśl przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki”.

W uzasadnieniu przyjęto, iż organ rentowy wznowił postępowanie opierając się na niekonstytucyjnym przepisie art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S.

1.3 Niekwestyjne w sprawie jest to, że w dniu 9.12.2011 r. do Oddziału ZUS w R. wpłynął dokumentacja medyczna dziecka wnioskodawczyni J. K. ur. 17.08.1986 r. (historia choroby z Poradni Zdrowia Psychicznego za czas od

27.XI.1997r. do 30.XII.1999 r.), wcześniej nieznaną organowi rentowemu, której treść ma istotne znaczenie dla przyznania p. B. K. prawa do wcześniejszej emerytury.

2. Wyrokiem z dnia 15 września 2009 r. w sprawie Moskal przeciwko Polsce (nr 1037,3/05) Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu uznał naruszenie praw do poszanowania własności skarżącej, chronionego w art. 1 protokołu nr 1 do Konwencji. Trybunał zwrócił uwagę na konieczność kierowania się zasadą „dobrego rządzenia”. Stwierdził, że Polska, pozbawiając p. Moskal prawa do wcześniejszej emerytury z racji opieki nad chorym dzieckiem, nie zachowała sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesem publicznym a wymogami ochrony praw podstawowych jednostek, a ciężar nałożony na skarżącą był nadmierny i nieproporcjonalny.

3. Polska jest związana Konwencją z dnia 4 listopada 1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i wszystkie władze oraz organy państwowe, każdy w zakresie swych kompetencji, są zobowiązane (art. 9 Konstytucji) do przestrzegania tego zobowiązania (patrz szerzej: K. Skubiszewski „Konstytucyjne ujęcie stosunku prawa polskiego do prawa międzynarodowego” – Państwo i Prawo 1987 nr 10, czy C. Mik „Międzynarodowe uwarunkowania konstytucyjnej regulacji praw człowieka (Problemy podstawowe)” Państwo i Prawo 1990 r., nr 12, s. 38). Zaś zgodnie z art. 46 Konwencji „wszystkie układające się strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami”.

Nie ulega wątpliwości, że zasada respektowania prawa międzynarodowego w porządku wewnętrznym dotyka istotnego obszaru stosowania prawa przez sąd orzekający. W danym przypadku sytuację dodatkowo egzemplifikuje fakt, że art. 1 protokołu nr 1 nie zawiera prawa do nabycia własności (patrz: sprawa Marchx przeciwko Belgii, wyrok z 13.06.1979 r. – przy całej złożoności i kontrowersyjności uznania prawa do emerytury jako „własność” w rozumieniu zd. 2 art. 1 Protokołu nr 1 do EKPCz), jak i to, iż na tej podstawie nie można żądać ustalenia prawa do emerytury (czy innego świadczenia ubezpieczeniowego). Zachodzi jednak konieczność respektowania przez sąd ubezpieczeniowy zasady rządów prawa, którą tu należy trwale łączyć z prawem ustanowionym mocą Konwencji (tak: wyrok

ETPCz z 25.06.1996 r. Amuur przeciwko Francji). Należy więc przyjąć, iż do pozbawienia prawa do emerytury mają zastosowanie ograniczenia wynikające z tego przepisu, czyli art. 1 Protokołu pierwszego.

Inaczej mówiąc; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wiąże Rzeczpospolitą Polską, dlatego sąd ma obowiązek takiego zinterpretowania przepisów krajowych, aby możliwe było usunięcie skutków naruszenia prawa ubezpieczonego, zgodnie z zasadą „dobrego rządzenia”.

„Niezwyczajnie ważną kwestią jest przy tym ustalenie rzeczywiście niezbędnego zakresu oddziaływania orzeczenia ETPCz na wewnętrzny porządek prawny, w celu dokonania zmian w imię zapobieżenia przyszłym naruszeniom praw człowieka. Chodzi tu o ustalenie do jakiego zakresu sytuacji odnosi się orzeczenie ETPCz (sytuacja faktyczna, sytuacja kreowana przez prawo) po to, aby zmiany w prawie wewnętrznym dotyczyły zakresu zmian niezbędnych i adekwatnych” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18.10.2004 r. – sygn. P 8/04, OTK Z.U. 2004//9, poz. 92).

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 września 2009 r. odnosi się do indywidualnej sprawy p. Moskal, ale rzutuje na ocenę przepisów dokonywaną przez sąd ubezpieczeń społecznych oraz takiego ich zastosowania aby nie doprowadzić do naruszenia praw człowieka w analogicznych sprawach (patrz: art. 9 i art. 91 ust. 2 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP).

I ten problem stanowi istotę postawionego pytania prawnego.

4.1 Ocenę poprawności decyzji z dnia 21 grudnia 2011 r. (zaskarżonej), należy dokonać w dwóch płaszczyznach:

- pierwszej – formalnej; czy zaszły okoliczności uzasadniające ponowne ustalenie prawa - z art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. (patrz: uchwała (7) Sądu Najwyższego z 10.06.2011 r. - III UZP 1/11),
- drugiej – materialnej; czy odmowa przyznania skarżącej prawa do emerytury była zasadna.

Negatywna odpowiedź na pierwsze z w/w pytań czyni bezprzedmiotowym badanie materialno – prawnych przesłanek tej decyzji odmownej.

4.2 Praktyka orzecznicza na tle interpretacji i stosowania art. 114 ust. 1 ustawy emerytalno – rentowej (ograniczonej stabilności decyzji rentowej) nie jest

jednolita (patrz np. wyroki Sądu Najwyższego: z 7.10.2009 r. – III UK 38/09, z 28.01.2004 r. – II UK 228/03, z 5.05.2006 r. – II UK 170/05, z 4.04.2006 r. – II UK 30/06, z 4.11.2009 r. – I UK 141/09, a także z 21.09.2010 r. – II UK 94/09, z 5.04.2011 r. – III UK 91/10, czy wreszcie z 4.07.2012 r. – III UK 132/11 oraz z 3.10.2012 r. – III UK 146/11). Ostatnio dominuje pogląd nakazujący ostrożność w stosowaniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. – z naciskiem na zakaz odmiennej oceny dowodów stanowiących podstawę decyzji ustalającej prawo do emerytury (uchwała (7) Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2003 r. – III UZP 5/03 oraz wyrok T.K. z 28 II 2012 r. – K 5/11) oraz dość socjologiczne pojmowanie „nowości” dowodów i okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie prawa do wcześniejszej emerytury (v. - uzasadnienie wyroków Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie III UK 132/11 czy też z dnia 3 października 2012 r. w sprawie III UK 146/11).

4.3 Wskazanie do ograniczonej wzruszalności decyzji rentowych niewątpliwie wynika z prokonwencyjnej wykładni art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21.09.2010 r. – sygn. III UK 94/09, czy też wyrok z 24.03.2011 r. – sygn. I UK 317/10) oraz poszanowania wyroku ETPCz w sprawie Moskal przeciwko Polsce.

Dlatego też pytanie o sposób działania wyroku z dnia 15 września 2009 r. (nr 10373) Europejskiego Trybunału Praw Człowieka sprawie Moskal przeciwko Polsce wydaje się mieć rudymen tarne znaczenie dla prawidłowej wykładni i stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S.

Najprostszym rozwiązaniem byłoby przyjąć, że wyrok Trybunału wywołuje skutek erga omnes i stanowi prejudykat w postępowaniu krajowym we wszystkich sprawach, z zastosowaniem art. 114 ust. 1 e. i r., w których Polska jest stroną (szeroko odwołując się od art. 46 Konwencji).

Jednak za poprawne – zdaniem Sądu Apelacyjnego w R. – należy przyjąć, że skoro art. 114 ust. 1 e. i r. zawiera normy, których zastosowanie doprowadziło do naruszenia praw człowieka in concreto, to należy dokonać takiej wykładni tego przepisu, aby pro futuro została zachowana równowaga między interesem jednostki a interesem publicznym, przy równoczesnym przestrzeganiu zasady „dobrego rządzenia”.

4.4 Trybunał uznał decyzję ZUS o wznowieniu postępowania wydane na podstawie art. 114 ust. 1 e.i r. (którego celem jest ponowne rozstrzygnięcie o uprawnieniach powstałych ex lege przed wydaniem weryfikowanej decyzji) za bezprawną;

- badając czy przesłanką ponownej oceny istnienia prawa do emerytury był błąd organu rentowego i czy ubezpieczona swoim działaniem wprowadziła ZUS w błąd,

- uznał, iż 10 miesięcy od dnia przyznania prawa do emerytury do dnia stwierdzenia pomyłki przez ZUS, to zbyt długi okres,

- wziął pod uwagę, czy ZUS żądał zwrotu nienależnie wypłaconej emerytury,

- zważył na społeczne skutki pozbawienia świadczeniobiorczyni emerytury uwzględniając, że: nagle została pozbawiona jedyne go środka utrzymania, mieszka w regionie Polski dotkniętym wysokim stopniem bezrobocia, wziął pod uwagę jej wiek i to że będzie miała trudności ze znalezieniem pracy, z której zrezygnowała w związku z przyznaniem emerytury.

4.5 Zakładając, iż sąd ubezpieczeń społecznych obowiązany byłby, stosując art. 114 e. i r., bezpośrednio uwzględnić w/w kryteria, to trzeba zwrócić uwagę na następujące problemy sądowego stosowania prawa (a tu w szczególności prawa ubezpieczeń społecznych) przy ocenie zachowania prawa do wcześniejszej emerytury:

- po pierwsze; czy sąd ubezpieczeń społecznych uprawniony jest do samodzielnego stwierdzenia („odmowy zastosowania”) legalności, czy też raczej „niekonstytucyjności”, ustawowego przepisu (lub jego części) prawa ubezpieczeń społecznych, przy orzekaniu o indywidualnym stosunku, wobec jego sprzeczności z art. 1 Protokołu Pierwszego do Konwencji lub bezpośrednio stosowania Konwencji – zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP (por. E. Łętowska – Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 19.10.2005 r. – sygn. V CO 16/05), czy też sąd orzekający musi skorzystać z instytucji pytanie prawne – ustanowionej w art. 193 Konstytucji oraz art. 3 i art. 32 ustawy z dnia 1.08.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 7.04.1998 r. – I PKN 90/98, czy M. Kępiński „O bezpośrednim stosowaniu art. 77 ust. 1 Konstytucji” Pań i Pr. z 2000 r., nr 3, s. 79).

- po drugie; czy tak „kreatywna interpretacja” art. 114 ust. 1 e.i r. (patrz uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 3.10.2012 r. – III UK 146/11) oraz por. odpowiednio uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.II.2010 r. – K 6/09) nie narusza zasady automatyzmu oraz ścisłego stosowania prawa ubezpieczeń społecznych (patrz chociażby: W. Szubert „Podstawowe problemy prawa pracy – str. 186 czy też T. Zieliński „ Ubezpieczenie społeczne pracowników” – str. 162) . To , że art. 114 e. i r. ma charakter procesowy bynajmniej nie uchyla deklaratoryjności oraz schematyzmu zastosowania i ochrony ubezpieczeniowej (ipso iure – art. 100 ust. 1 e. i r.) wykluczającej dowolność w stosowaniu przepisów prawa ubezpieczeń społecznych (tak: St. Płazak „Autonomia prawa ubezpieczeń społecznych” w „Problemy Prawa Ubezpieczeń Społecznych” - Kraków 1996 , str. 50),

- po trzecie; skoro art. 114 ustawy o e. i r. jest lex specialis do art. 145 kpa i art. 401-403 kpc oraz jest przepisem szczególnym zmierzającym do wzruszenia prawomocnej decyzji rentowej, to musi być tłumaczony w sposób ścisły i jednoznaczny (przy zastosowaniu numerus clausus podstaw - patrz np. post. S.N. z 19. X. 2005 r. – V CO 16/05 , czy też wyrok z 27.10. 2004 r. – III UK 81/04 a także R. Babińska „Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych” – Rozdział IV i V) ,

- po czwarte; czy naruszenie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy o e. i r. w postępowaniu przed organem rentowym stanowi przesłankę wzruszenia decyzji przez sąd ubezpieczeń społecznych (por. ugruntowany pogląd prezentowany np. w wyroku SN z 22.02.2010 r. – sygn. I UK 247/09 czy też w post. tegoż Sądu z 21.XI . 2011 r. – sygn. akt III UK 224/10),

- po piąte; w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie mają zastosowania „zasady współżycia społecznego”, które tu zastępują decyzje wydane w trybie swobodnego uznania, co tworzy potrzebę określenia trybu recypowania

w niniejszej sprawie ogólnych wskazań i zapatrywań o charakterze socjalnym zawartych w stwierdzeniu naruszeń praw podstawowych lub uznania instytucji nadużycia prawa po stronie organu rentowego (por. odpowiednio wyroki SN z 28.11.2001 r. – IV CKN 1756/00 z 14.02.2006 r. – III UK 150/05 czy wyrok WSA z 6.06.2005 r. – II SA /Wa 144/05) – albowiem „zasady współżycia społecznego nie mogą uzasadniać konstruowania innych zasad ... niż wynikające

z przepisów prawa ubezpieczeń społecznych . Tak jak świadczeniobiorca nie może żądać złagodzenia rygoryzmu prawa ubezpieczeń społecznych poprzez odwołanie się do konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego przewidzianej w art. 5 k.c. lub w art. 8 kp , tak organ rentowy w oparciu o te przepisy nie jest uprawniony do zaostrzenia rygorów tego prawa” (wyrok SN z 2.12.2009 r. – I UK 174/09, patrz również wyrok z 16.06.2011 r. – III UK 214/10) .

5. Zasadniczo inną przestrzeń do rozważań w tej sprawie otwiera założenie, że wyrok ETPCz kwestionuje nie stroną formalną decyzji ZUS, ale prawo materialne, które legło u podstaw decyzji odmawiającej wnioskodawczyni prawa do wcześniejszej emerytury, którego zastosowanie doprowadziło do naruszenia Konwencji .

Wydaje się jednak , iż brak przesłanek do takiego wnioskowania . Trybunał bowiem stwierdził : „Trybunał dochodzi do wniosku , iż ingerencja w prawo własności skarżącej odbyła się w sposób zgodny z prawem, zgodnie z wymogiem Artykułu 1 Protokołu pierwszego do Konwencji” (pkt 57). I dalej : „ oceniając okoliczności niniejszej sprawy jako całość Trybunał nie znajduje żadnych oznak , że poddane w wątpliwość postępowanie zostało przeprowadzone w sposób nierzetelny” . „ Krajowe władze sądownicze przedstawiły w swoich wywodach przekonującą i szczegółową analizę odnośnie okoliczności sprawy oraz przedstawiły stosowne i wystarczające powody podjętej przez nie decyzji” (pkt 88)

Należy tu podkreślić , że ETPCz nie sprawdza zgodności orzeczeń sądowych z Konwencją , ale orzeka o naruszeniu Konwencji przez zastosowanie prawa krajowego przez sąd w konkretnej sprawie .

6. Sprawą otwartą jest wreszcie to , czy moc wiążąca wyroku ETPCz z 15.09.2009 r. dotyczy wyłącznie państwa (in toto) , czy też , tak jak normy Konwencji , wnika on do polskiego porządku prawnego i wiąże sądy polskie (patrz wyrok SN z 28.11.2008 r. – V CKS 271/08) jako prejudykat (argument z art. 417¹ § 1 kc). Obowiązek przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału, który wiąże sąd polski, stwierdzono w postanowieniu SN z 17 kwietnia 2007 r. – I PZ 5/07 . Natomiast w uchwale (7) z 30 listopada 2010 r. – III CZP 161/10 Sąd Najwyższy uznał , że ostateczny wyrok ETPCz , w którym stwierdzono, że

„naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd , zagwarantowanego w art. 6 ust 1 Konwencji nie stanowi podstawy wznowienia postępowania cywilnego” .

7. Idąc za kierunkiem rozumowania wskazanym przez cyt. uchwałę możnaby uznać , również w tej sprawie , że skoro art. 114 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie przewiduje, jako samoistnej podstawy dla rozstrzygnięcia odmawiającego ponownego ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości, wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie art. 1 protokołu 1 do Konwencji, a jednocześnie z Konwencji nie wynika bezwzględna konieczność uchylenia, w takim przypadku, decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wznawiającej postępowanie emerytalne , to przedstawioną na wstępie wątpliwość prawną należałoby rozstrzygnąć stwierdzając , iż brak podstaw do odmowy uchylenia wcześniejszej decyzji przyznającej B. K. prawo do wcześniejszej emerytury (dzieląc co do zasady argumentację i wnioski zawarte w uzasadnieniu w/w uchwały) .

Zgola przeciwny wniosek wysnuć można jednak z już cytowanego wyżej orzecznictwa i doktryny (wyrok Sądu Najwyższego z 28.11.2008 r. – V CKS 271/08 czy post. z 17.04.2007 r. – I PZ 5/07 ; OSNP z 2008 r. nr 13 -14 , poz. 196 a także glos E. Łętowskiej oraz A. Śledzińskiej – Simoni do postanowienia SN z 19.10.2005 r. V CO 16/05 , glos K. Łasaka , M. Jackowskiego – do wyroku ETPCz z 15.09.2009 r. a także ; P. Grzegorzczuk : „Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym” – Przegl. Sąd . z 2006 nr 6 (10373/05).Gdzie stwierdzono , że z art. 9 i 91 ust 2 Konstytucji RP w związku z art. 6 ust 1 Konwencji wynika , iż to Sąd polski powinien doprowadzić do stanu zgodnego z treścią wyroku ETPCz , który to wyrok wiąże sąd krajowy a co najmniej wpływa na interpretację przepisów polskich także w sprawach stron nie związanych wyrokiem (patrz dodatkowo : art. 417² kc) .

8. Przedstawione poważne wątpliwości i rozbieżności , uzasadniają postawienie pytania jak w sentencji , zaś uzyskanie odpowiedzi jest niezbędne nie tylko dla rozpoznania apelacji strony pozwanej , ale i ukształtowania praktyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz judykatury (w chwili obecnej przed Trybunałem w Strasburgu toczy się 130 postępowań ze skargi polskich obywateli

dotyczących odebrania prawa do wcześniejszej emerytury w analogicznych okolicznościach, a w wyrokach z dnia 2 października 2012 r. w sprawach nr 5744/05 (Czaja p-ko Polsce) , nr 16519/05 (Korpel p-ko Polsce) , nr 33384/04 (Kluzka p-ko Polsce) , nr 21913/05 (Kowal p-ko Polsce) , nr 17318/04 (Kura p-ko Polsce) , nr 6762/04 (Lasota p-ko Polsce) , nr 38459/03 (Lewandowski p-ko Polsce) , nr 15435/04 (Płaczkowska p-ko Polsce) , nr 25360/04 (Rusin p-ko Polsce) i w 5970/05 (Trznadel p-ko Polsce) Trybunał podtrzymał stanowisko wyrażone w wyroku z 15.09. 2009 r. (nr 10373/05) .

9. Sąd Apelacyjny wyraża też aprobatę dla możliwości (pro futuro) wznowienia postępowania emerytalno – rentowego , gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (patrz: pogląd Trybunału Konstytucyjnego wyrażony w post. z 7.08.2009 r. – S 5/09) – co wymaga jednak inicjatywy legislacyjnej .

Z tych wszystkich względów postanowiono jak w sentencji .